

Януш Куртика та Ігор Юхновський

Пьотр Глебович

56

справа не з'ясована до кінця. І в найближчому майбутньому ми навряд чи дізнаємося всієї правди.

Відбираючи фото для виставки, Пьотр Глебович намагався зробити свій внесок у справу увічнення пам'яті про 96 пасажирів, що летіли 10 квітня 2010 року в Катинь на меморіальні заходи. У власних архівах автор знайшов фотографії тільки частини з них. Ці фото зроблені за різних обставин: під час урочистих подій, наукових засідань, протестних акцій, але ми вшановуємо пам'ять усіх жертв.

Поміж них – і директор Польського інституту національної пам'яті Януш Куртика. Він був гостем Історико-

меморіального музею Михайла Грушевського 12 листопада 2009 року, коли в Домі Грушевських відбулася зустріч науковців Українського та Польського інститутів національної пам'яті. В експозиції виставки – фотознімок того заходу, що зафіксував Януша Куртика з його українським колегою Ігорем Юхновським.

У квітні цього року виставку експонували в Тбілісі та Івано-Франківську. Її автора П. Глебовича, активного учасника антикомуністичного підпілля 80-х років у Польщі, поєднують давні дружні й політичні зв'язки з Україною, Литвою та Грузією.

Не можна ховати невпізнаних!

«Чорний тюльпан. Евакуація-200»: місія триває

Сергій ДУБРОВІН

Журнал «Віче» знайомив читачів із роботою гуманітарної місії «Чорний тюльпан. Евакуація-200» з пошуку та вивезення загиблих українських військових у зоні АТО, яку проводять пошуковці Всеукраїнської громадської організації «Союз «Народна пам'ять».

Керівник цієї організації Ярослав ЖИЛКІН розповів кореспонденту «Віча» про те, як шукають тіла на замінованих полях, про переговори з бойовиками і про те, з якими труднощами доводиться стикатися під час роботи в зоні конфлікту.

– Волонтери нашої організації беруть участь у місії з вересня 2014 року. До цього часу кількість учасників здійснення проекту значно зросла. Нині в ньому задіяні понад 120 осіб. Як і раніше, основне завдання для нас – збирання інформації про загиблих і безвісти зниклих, пошук тіл на місцях недавніх боїв, а потім і ведення переговорів із представниками бойовиків щодо забезпечення «зеленого коридору».

Останнє місце нашої роботи з пошуку загиблих солдатів – село Логвинове, що неподалік Дебальцевого. Наші волонтери вивезли звідти вісім мішків із останками, однак це не означає, що там загинуло всього вісім осіб. Для точнішого визначення кількості зібраних останків кожен фрагмент тіла, який знаходимо, оглядаємо, фотографуємо, складаємо протокол, фіксуємо всі деталі, які допоможуть у подальшій

ідентифікації. Потім запаковуємо в спеціальний окремий пакет, складаємо протокол і присвоюємо номер. За останні сім місяців роботи місії ми вивезли із зони АТО більш як 450 таких пакетів з тілами чи фрагментами тіл українських військових.

Найлегше працювати по свіжих подіях, коли після бою минули два-три дні, все заспокоїлося і можна підійти до техніки. Зазвичай тіла і фрагменти лежать на поверхні чи прикопані трохи осторонь. Важче – за кілька місяців, тому що з часом тех-

ніку «розкурочують» на металобрухт, а останки під впливом спеки швидко розкладаються. Добре, коли до нас своєчасно звертаються військові, які вийшли з бою, з тим, що, мовляв, там-то не встигли вивезти «двохсотого». Ми розробляємо маршрут, домовляємося з «тією» стороною й їдемо «зеленим коридором» на місце. Наше завдання – безпечно дістатися й оглянути територію. На машині не завжди можна проїхати до місця пошуку, оскільки залишилося багато замінованих територій. Недавній випадок під Горлівкою, коли водій маршрутки вирішив об'їхати блокпост полем і машина підірвалася на міні, це підтверджує.

Дістаємося до місця й розпочинаємо роботу. Якщо бачимо свіже поховання недалеко від місця бою, то, ймовірно, це український військовий. З «тієї» сторони тіла убитих найчастіше забирають. А потім поширюють чутки, ніби «укурили» бульдозерами закопують тіла сотень жертв, підпалюють їх або підривають, щоб не залишити слідів. Звісно, це марення й фальсифікація. Ми, про всяк випадок, перевіряємо таку «інформацію», але жодного разу вона не підтвердилася. У єдиній братській могилі, яку знайшли представники місії, покоїлося 12 осіб. Ми всіх забрали. Хоча треба зізнатися, що з боку загарбників ставлення до загиблих українських військових останнім часом змінилося. Раніше вони зневажливо відмахувалися: мовляв, чорт із ними... Тепер самі фотографують убитих українських військових, щоб легше було їх упізнати. Адже що більше часу минає, то складніше впізнати. Один хлопець з «тієї» сторони спеціально дочекався нашого приїзду, скинув мені фотографії тіла, за яким ми приїхали.

Буває, віддають нам тіла, з-поміж яких трапляються в цивільному одязі. Ми спочатку вважали, що вони віддають нам когось із місцевих, щоб самим не возитися. З'ясувалося, українські військові часто на передовій самі надягають цивільний одяг: чи форми не вистачає, чи так зручніше.

У них теж є організація на кшталт нашої. Має назву «Центр звільнення військовополонених і розшуку безвісти зниклих». Удалося налагодити з ними контакт, переконати, що з мертвими не воюють. Тепер ми співпрацюємо. Якщо в них є запит щодо повернення тіла загиблого «денеєрвіца» на території, контрольованій Україною, ми готові виконати цю роботу.

Війна їм теж набридла. Не знаю, як точніше сформулювати, але на люд-

ському рівні стало набагато легше працювати. Мені здається, почалася певна гуманізація. На «тій» стороні нас дедалі частіше запитують: «Коли закінчиться війна?». Відчувається обопільна втома. Усіх деталей розмови не передавати, однак враження таке, що війна потрібна комусь третьому, адже всі давно виснажені й чекають мирного життя. А дець і комусь нинішня ситуація на Донбасі вигідна. По-перше, на війну можна багато чого списати, по-друге, заробити собі політичний або бізнес-капітал. Та я політики не торкатимуся. Наша справа – знайти якомога більше загиблих солдатів і по-людському віддати їх землі. За нашими вже перевіреними даними, в зоні АТО тільки за липень–вересень 2014-го офіційно налічується близько 200 безвісти зниклих військовослужбовців. Є певні відомості про могили біля доріг або в полі, але треба виїжджати на місце й шукати. Потрібен час, люди, а головне – кошти. Ми нещодавно прораховували наш бюджет, вийшло приблизно 20 тисяч доларів на місяць. Точніше визначити складно, інтенсивність робіт повсякчас змінюється: ситуація в зоні АТО у вересні 2014-го була одна й геть інша – на початку 2015-го. Коли наприкінці січня оточили Дебальцеве, навантаження зросло в рази. Це серйозна праця, але на волонтерських засадах. Хлопці відпрошуються з основного місця роботи, щоб нам допомогти, мало не за свій рахунок виїжджають у зону АТО. Неймовірними зусиллями залуцаємо додаткові кошти. На Facebook я просив грошей на ремонт машин, вдалося зібрати близько 40 тисяч гривень. Але через економічну ситуацію в країні нам, звісно, не вистачає, хоча люди, як і раніше, відгукуються, допомагають. Дуже вдячні їм за це.

Наша робота ускладнюється тим, що формально в Україні триває не війна, а антитерористична операція, за яку, за чинним законом, має відповідати СБУ. Загалом з низки причин війну

не можна називати війною. У підсумку в зоні АТО Служба безпеки – сама по собі, МВС і військові – теж. Звідси і безлад, відсутність координації на фронті, відсутність точних даних щодо загиблих та зниклих безвісти. Попри війну Україна живе за законами мирного часу. Наприклад, є серйозна проблема: досі не налагоджена процедура зберігання тіл, що надходять із зони бойових дій на впізнання. Це неприпустимо для країни, на території якої рік триває війна. Треба будувати нові приміщення. Адже через війну навантаження на морги, особливо на прифронтових територіях, збільшилося в рази. За чинними законами, якщо тіло не затребуване протягом 10 днів, воно підлягає захороненню. Не можна ховати невпізнаних! Адже при ексгумації, коли тіло знищиться, провести ідентифікацію практично неможливо.

Але навіть не це питання потребує першорядного вирішення. Щоб воно не поставало, треба якомога скоріше завершувати війну. Мир набагато цінніший за будь-які перемоги. Треба зробити все можливе, щоб було менше роботи для «Чорного тюльпана».

Фото надано архівом «Союз «Народна пам'ять».

P.S.

**Гаряча лінія гуманітарної місії з пошуку тіл загиблих у зоні АТО:
0-800-210-135.**

**Банківські реквізити для фінансової допомоги:
ПАТ КБ «Приватбанк»
р/р 26003056209093
МФО 380269**

**ЄДРПОУ 37820137
ВГО «Союз «Народна пам'ять»**

Призначення платежу: Фонд пошуку загиблих на Сході України.